

Arkeologisk schaktningsövervakning

Ett 1700-talslager i Östhammar

Schaktningsarbeten för bergvärme i kv Snickaren

Raä 141
Östhammar 40:2
Kv Snickaren
Östhammar
Uppland

BENT SYSE

Arkeologisk schaktningsövervakning

Ett 1700-talslager i Östhammar

Schaktningsarbeten för bergvärme i kv Snickaren

Raä 141
Östhammar 40:2
Kv Snickaren
Östhammar
Uppland

BENT SYSE

Omslagsbild

Schakt för bergvärmeledning inom Östhammar 40:2, kv Snickaren. Foto: Bent Syse, Upplandsmuseet.

Rapport 2006:28, arkeologiska avdelningen

Foton samt planer där ej annat uppges: Bent Syse

© Upplandsmuseet, 2006

Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala
Telefon 018-16 91 00. Telefax 018-69 25 09
www.upplandsmuseet.se

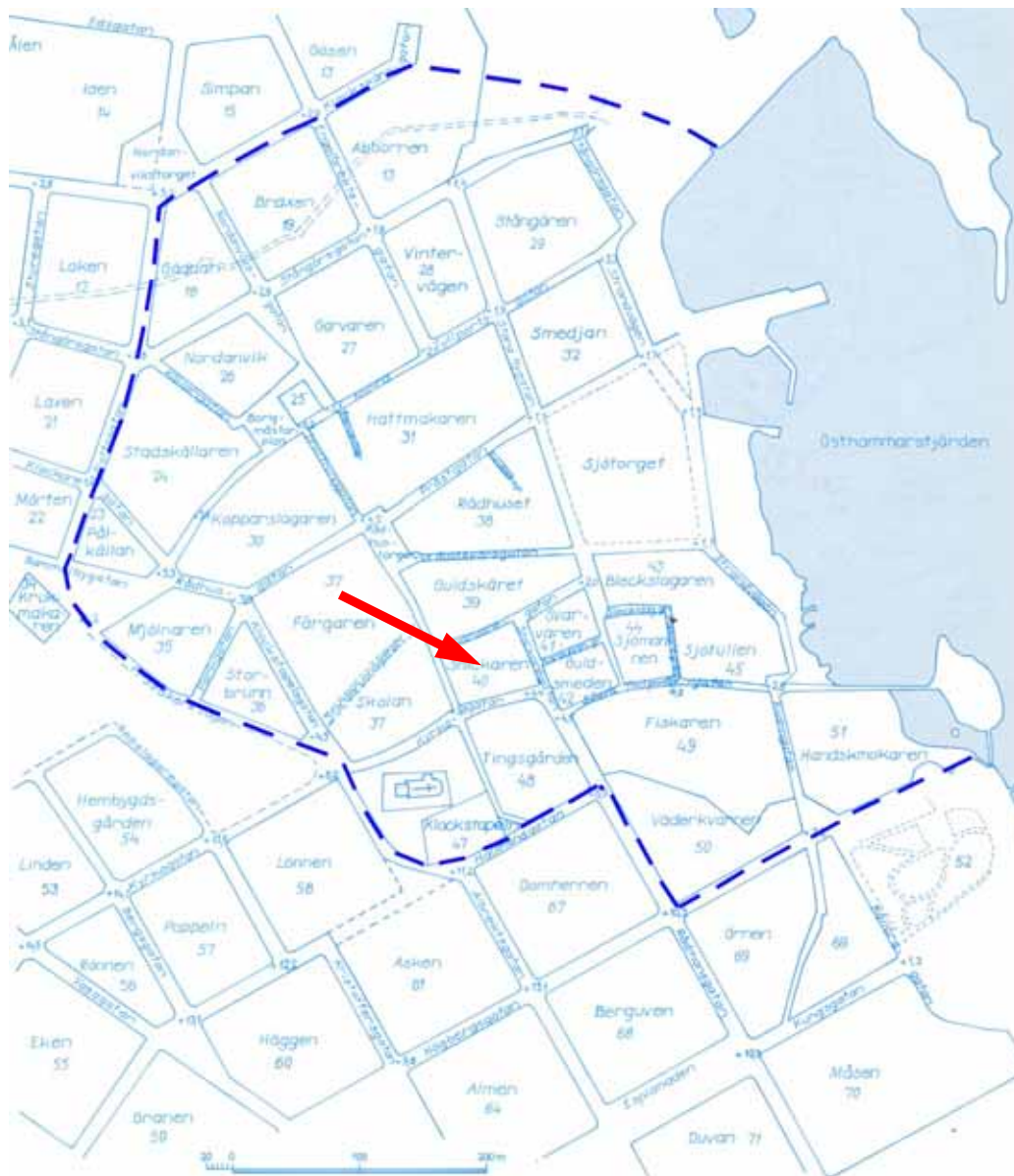
Innehåll

Inledning	6
Historik	7
Planerade arbeten	7
Undersökningsresultat	8
Fynd	9
Tolkning	10
Sammanfattning	10
Administrativa uppgifter	10
Referenser	11

Inledning

Upplandsmuseets arkeologiska avdelning utförde under oktober 2006 en arkeologisk schaktningsövervakning inom fornlämning 141, Östhammars medeltida stadsområde, inom kvarteret Snickaren, fastigheten Östhammar 40:2 (fig 1).

Schaktningsövervakningen föranleddes av schaktningar i samband med installation av bergvärme. Uppdragsgivare var Britt-Marie Källström, Östhammar. Schaktningsövervakningen genomfördes efter tillstånd i beslut från länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 431-12883-06).

Figur 1. Östhammar med begränsningslinjen för Raä 141, Östhammars medeltida stadsområde, markerad. Pilen visar platsen för aktuell schaktningsövervakning. Karta ur Medeltidsstaden 63.

Historik

Kv Snickaren ligger i centrala Östhammar söder om Rådhusstorget och norr om kyrkan, inom det som anses utgöra de centrala delarna av staden under 1500-talet. Tidigare arkeologiska iakttagelser inom kvarteret är enligt Medeltidsstaden två undersökningar inom kvarteret.

1978 påträffades ett kulturlager (0,3-0,4 m tjock) inom aktuell fastighet med fynd av keramik, kritpipor mm. Lagret 14C daterades till 1510-1700 AD (Söderberg 1985).

1981 schaktades det i kvarterets östra del där det framkom rester efter en rustbädd liggandes i ett ca 0,6 m tjockt kulturlager (Söderberg 1985).

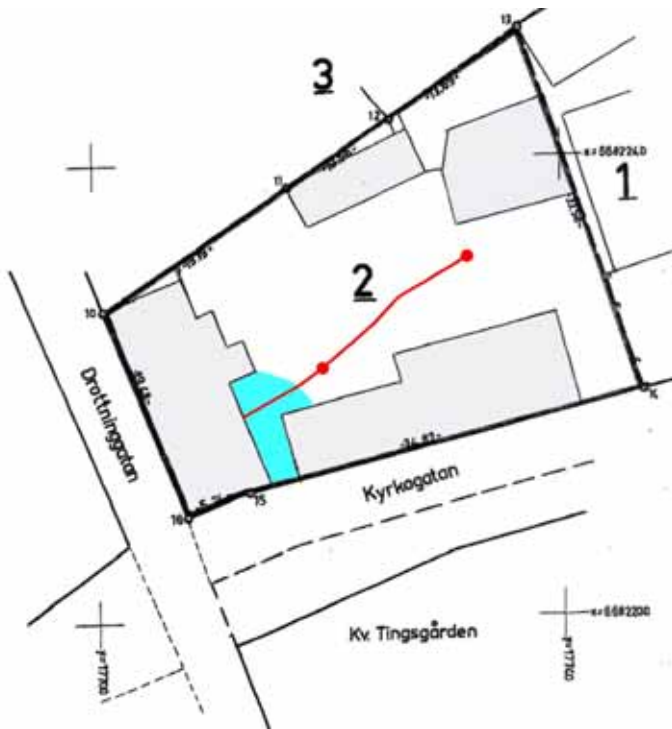
Därefter har under senare tid schaktningar i gatorna utanför kvarteret gjorts.

1987 schaktades det för VA i Drottninggatan och Kyrkogatan sydväst om kvarteret. I Drottninggatan fanns spår efter en tidigare gatubeläggning och här uppgick kulturlagertjockleken till ca 0,8 m och i Kyrkogatan där mindre schakt togs upp visade kulturlagret en tjocklek på ca 0,2 m, då gatufyllningen troligen reducerat det underliggande kulturlagret. Lagren här i Kyrkogatan daterades som äldst till 1700-tal (Åstrand 1996).

1992 skedde schaktningar för el i bl.a. Kyrkogatan söder om kv Snickaren. I den sydöstra delen framkom ett ca 0,4 m tjockt kulturlager som överlagrades av ett 0,7 m tjockt gruslager i gatan. I botten framkom grå sjösand. Inga daterande fynd påträffades (Roslund-Forenius 1994).

Planerade arbeten

Uppdraget avsåg installation av bergvärme inom fastigheten Östhammar 40:2, i kv Snickaren. I arbetet planerades schaktning fram till två borrhål, med ett schakt på planerat 23 m, vilket efteråt kom att uppgå till ca 27 m. Schaktets bredd var ca 0,5-0,6 m och djupet ca 0,6-0,7 m. Schaktet var redan uppgrävt när kontrollen skulle utföras på platsen. Detta skulle kunna ha medfört att konstruktioner i plan schaktats bort. Vid den efterföljande besiktningen visade sektionerna inga spår efter konstruktioner, vare sig av organiskt material eller av sten.

Figur 2. Detaljplan inom fastigheten Östhammar 30:3. Schaktet för bergvärme markerat med röd linje och de två borrhålen som en röd cirkel. Blå yta markerar redan utschaktat och omrört område.

Undersökningsresultat

Schaktet besiktigades den 30 oktober och beskrevs samt fotodokumenterades. Någon sektion ritades inte över schaktet, men schaktväggarna skrapades för att eventuella konstruktioner skulle framträda samt för insamling av fynd som kunde vara behjälpliga vid datering. Partiet mellan de två husen i väster var sedan tidigare omgrävt och här fanns inga intakta lager.

Det fanns en homogen lagerstruktur i hela schaktet. Under ett ca 0,3 m tjockt fyllnadslager för gårdsplanen, fanns ett ca 0,3 meter tjockt kulturlager som under sig hade den sterila siltiga sjösanden.

Det översta fyllnadslagret bestod av mylla som delvis var uppblandad med lera och grus. Innan kulturlagret tog vid fanns på vissa platser spår efter raseringsmassor i form av tegelkross. På ett par platser fanns dessutom spår efter brand där kol, sot och bränd sand framträdde.

Kulturlagret var mycket homogent och bestod av mörk mylla med inslag av tegelflis och djurben (brända och obrända). Inga spår efter konstruktioner, vare sig byggnader eller stenväggningar framkom i schaktets sidor. Hela lagret gav ett intryck av att vara ett odlingslager med utkastat "skräp" i form av ben, tegel och en del fynd.

Den orörda botten bestod av siltig ljus sjösand och uppvisade en plan nivå över hela schaktets längd. I detta lager fanns större enstaka stenar (block) som varierade i storlek

från 0,4-1,2 m. Dessa låg till största delen i sjösanden men nådde på vissa platser även upp i fyllnadslagret. Några spår efter ytligt berg iakttogs inte.

Figur 3. Detalj av ledningsschaktet. Ovanpå den ljusa sjösanden syns det mörka kulturlagret med en tjocklek av ca 0,3 meter.

Fynd

Fynden utgjordes av tre bitar rödgods, samtliga av typen BII:4, samt en mörkgrön glasskärva från en butelj. Keramikskärvorna kom från skålar, hade spår efter invändig vit dekor och blyglasyr. Samtliga fynd framkom utan kontext till någon anläggning och är svårdaterade, men hör med största sannolikhet hemma i 1700-talet. Fynden togs ej tillvara.

Tolkning

Eftersom schaktet redan var framgrävt vid besiktningstillfället är det svårt att avgöra om några äldre konstruktioner funnits på platsen. Det tunna kulturlager som fanns inom området uppvisade i sektionssidorna inga spår efter konstruktioner, och ger på det hela taget ett intryck av att vara avsatt i samband med odling eller ringa byggnadsaktiviteter. Troligen har det avsatt under 1700-tal som tidigast, och i så fall efter den stadsbrand som drabbade Östhammar i samband med rysshärjningarna 1719.

Området kan dock ha varit bebyggt under 1700-tal, då kvarteret finns utmärkt på F A Wiblingens karta över staden från mitten av 1700-talet. De spår efter bränder som fanns i övergången mella kulturlagret och fyllnadslagret kan häröra från en senare brand i området. Kanske skulle branden 1795 som drabbade de södra delarna av staden passa in här.

Sammanfattning

Vid en schaktningsövervakning i samband med installation av bergvärme inom kvarteret Snickaren i Östhammar oktober 2006, framkom ett ca 0,3 m tjockt kulturlager. Lagret som inte hade spår efter konstruktioner kunde dateras till att vara avsatt under 1700-tal.

Administrativa uppgifter

Plats: Östhammar 40:2, kv Snickaren, Östhammar

Fornlämningsnummer: 141

Fornlämningstyp: Medeltida kulturlager

Undersökningstyp: Schaktningsövervakning

Orsak: Schaktarbeten i samband med installation av bergvärme

Fältarbetsperiod: 2006-10-30

Ansvarig i fält: Bent Syse

Upplandsmuseets diarienummer: Ar-1295-2006

Upplandsmuseets projektnummer: 8210

Beställare: Britt-Marie Källström, Östhammar

Länsstyrelsens beslutsdatum och diarienummer: 17 oktober 2006, dnr 431-12883-06

Arkivmaterial: Förvaras vid Upplandsmuseet

Fynd: Tillvaratogs ej

Referenser

- Roslund-Forenius, Y. 1994.* Arkeologisk undersökning. Tingsgården. Kvarteret Tingsgården, Rådmansgatan, Kyrkogatan och Snickargatan, Östhammar, Uppland. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala, Rapport 1994:29.
- Söderberg, S. 1985.* Medeltidsstaden 63. Östhammar, Öregrund. RAÄ och SHM Rapport. Stockholm.
- Åstrand, J. 1996.* Staden på Gullskäret. En arkeologisk undersökning i Östhammars stadskärna. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala, Rapport 1996:28.